

הייתי מעפיל ב'אקסודוס'

מחבר: נח קליגר

באדיבות ההוצאה לאור של יד יצחק בן-צבי (<http://www.ybz.org.il>)

הגעתי למארסיי בתחילת חודש יוני 1947. ליתר דיוק, הגעתי למקום קטן ששמו קאיול, במרחק-מה מעיר-הנמל הצרפתית הגדולה. בנין עתיק גדול, טירה למעשה, בתוך גן ענק, הפך למחנה-מעבר ליהודים שהגיעו ממחנות שארית-הפליטה בגרמניה ואוסטריה, כדי לעלות על הספינות של ה'הגנה' שניסו לפרוץ את המצור הימי ששמו הבריטים על ארץ-ישראל.

שנתיים אחרי ששחררתי ממחנות-ההשמדה של הגרמנים, רציתי גם אני, כפעיל ציוני, לעלות ארצה.

מחנות-המעבר, כולם באזור מארסיי, נוהלו בידי שליחים של 'הבריחה', כפי שקראו אז למוסד שטיפל בעלייה ה'בלתי חוקית', כנוסח הבריטים, לארץ-ישראל. מנהל קאיול היה גבר חסון, בלונדי, חייכן ובעל קול חזק, חיים קינצלר שמו. כאשר גבר והלך זרם המעפילים שהגיעו למחנות והיה צורך לפתוח אגף נוסף לקאיול, מינה אותי קינצלר לאחראי לאותו אגף והפכתי אפוא גם אני ל"מאכער".

אחרי שהגיעו כל אותם המעפילים שתכננו להפליג ורוכזו במחנות, נפתח 'מיבצע העפלה', אשר היה עתיד להסתיים, כמובן בניגוד למתוכנן, רק כעבור שמונה שבועות.

אך את כל אלה לא ידענו, כמובן, כאשר יצאנו בשיירה ענקית של משאיות, בלילה שבין 9 ל - 10 ביולי 1947, לנמל סט, ממנו עמדנו להפליג. כיליד צרפת ודובר השפה נבחרתי, כמובן, לשבת בתא הנהג של המשאית הראשונה.

כאשר הגענו עם שחר ה - 10 ביולי 1947 במשאיות הכבדות לעיר הקטנה סט, עיקר דאגתנו היתה למצוא מקום בספינה בעלת המיבנה הבלתי-שיגרת, שדומה היה כאילו אינה מסוגלת לשוט אפילו שעה אחת בים-הפתוח.

אך 'פרזידנט וורפילד' שטה בים לא שעה ולא יום. היא חצתה את הים התיכון במשך שמונה ימים. הגיעה לחופי ארץ-ישראל, ניסתה לבצע את המשימה אשר נקבעה לה, ומעל סיפונה נהלו נוסעיה קרב-דמים עיקש עם החיילים שעל אוניות הצי-המלחמתי של הוד-מלכותו.

המציאות היתה גרועה מכל דמיון

דרכה של 'פרזידנט וורפילד' נסתיימה, אומנם, בנמל-חיפה ב - 18 ביולי 1947, אך דרכם של אלפי המעפילים שעל סיפונה הגיעה לקיצה רק 47 ימים אחרי שהחלה.

'פרזידנט וורפילד' שהפליגה בעבר על הנהרות והאגמים הגדולים בארצות-הברית ולא נבנתה לים-הפתוח, שירתה את שולחיה בשמה המקורי רק במשך שישה ימים. בשלב האחרון של ההפלה זכתה לשם חדש שניתן לה על-ידי מפקדת ה'הגנה': 'אקסודוס'.

למרות שהספינה שטה בשמה זה רק במשך יומיים ואחרי שנגררה לתוך נמל-חיפה העבירו הבריטים את מעפיליה לשלוש אוניות-כלא, אשר על סיפון החלו המעפילים באודיסיאה הבלתי-נשכחת שלהם – אין כמעט איש הזוכר את שמותיהן של אותן אוניות. ההיסטוריה מדברת על האודיסיאה, על המאבק, על הגבורה וגם על הניצחון של אנשי 'אקסודוס'. ספק אם אפילו המעפילים עצמם עדיין זוכרים, כי מחיפה הפליגו חזרה לכיוון אירופה על האניות: 'אושן וויגור', 'ראנימיד פארק', ו'אמפייר רייול'.

ב - 10 ביולי 1947 החל מסעם של 4800⁽¹⁾ הפליטים היהודים לארץ-ישראל. הייתי למעפיל הראשון שהבחין ב'פרזידנט וורפילד'. נדהמתי. המציאות היתה גרועה מכל דמיון: ספינה צרה וגבוהה, בעלת שלושה סיפונים ומיפליס-עץ, אשר נראתה כחלום-בלהות לכל מי שכבר ראה אונייה מפליגה בימים. פניתי לחיים קינצלר, שניצב לידי: 'זוהי הספינה?'. חיים חייך ואישר. 'אל דאגה, היא תגיע בשלום; היא רק נראית כמפלצת, אך היא ספינה טובה וחזקה'.

חיים צדק. כפי שהתברר לנו חיש מהר, היתה הספינה בהחלט טובה וחזקה ועמדה במיבחנים אשר יפות, גדולות וחזקות ממנה היו נכנעות להם.

אנשי 'הבריחה' דירבנו אותנו לעלות מהר ככל האפשר על הספינה, שנשאה את דגל הונדוראס. 'מהר, מהר, אין זמן', צעקו שוב ושוב. רק לאחר זמן נודע לין כי למעשה ניהלנו מרוץ נגד הזמן. שכן שלטונות לונדון לחצו על שלטונות פאריז שלא להתיר לספינה להפליג. הבריטים, אשר מזמן ניסו להשפיע על הצרפתים, שבאותם הימים גילו הבנה ואפילו אהדה גלויה למפעל הציוני על כל צורותיו, הצליחו סוף-סוף במשימה זו. 'לא נוכל עוד להתעלם מהפלגה של ספינה עם מעפילים לעבר חופי ארץ-ישראל ולסייע לכם בכך לפעול נגד החוקים והאינטרסים של בריטניה, שהיא הרי בעלת-ברית שלנו', הסבירו נציגי פאריז לשליחי היישוב העברי. עם זאת רמזו הדרגים האזוריים, כי 'יעצמו עין' במשך מספר שעות נוספות, כדי לאפשר לספינה, שכבר היתה מוכנה, לצאת לדרכה. זו היתה הסיבה למרוץ נגד הזמן ולעצבנות בקרב הממונים על ההפלגה.

אך לעצבנותם היתה יותר מסיבה אחת. זה התחיל עם העובדה, שמספר ימים לפני המועד המשוער של ההפלגה הכריז ארגון נהגי המשאיות באזור בוש-די-רון, הוא אזור מארסיי והסביבה, על שביתה כללית. ועד השובתים אף פיזר נקודות-ביקורת מאוכלסות באנשיו בכבישי האזור כולו, כדי למנוע כל תנועה של משאיות. אנשי 'הבריחה' נאלצו לנהל שיחות ארוכות עם מנהיגי השובתים, עד שהשיגו אישור מיוחד לשיירה. אני, כדובר צרפתי, ישבתי בתא המשאית שהוליכה את השיירה לסט, כדי שאוכל, בהתאם הצורך, להציג את האישור ולהסביר למשמרות השובתים את מטרת הנסיעה שלנו.

הצרפתים שיחקו את המשחק

בנמל סט עצמו ערכו שלטונות צרפת ביקורת אשרות, שכן על-פי הגירסה הרשמית עמדה הספינה, המניפה את דגל הונדוראס, להפליג כשעל סיפונה מהגרים - לקולומביה. כל מעפיל צוייד, אפוא, ב'אשרה' לקולומביה, חתומה כחוק. מיותר להדגיש, כי את הטפסים הכינונו בעצמנו, בימים שקדמו להפלגה, ומילאנו אותם בשמות כיד הדמיון הטובה עלינו, מתיאודור הרצל והיינריך היינה ועד לזיגמונד פרויד, משרה ברנהארד ועד למרלן דיטריך - הכל נמצאו ב'אשרות' שלנו.

(1) בדרך-כלל מקובל שב'אקסודוס' היו 4500 מעפילים, ואין הדבר נכון. בנמל סט עלו אליה 4800. כ - 300 נשארו בנמל חיפה, לאחר הקרב עם חילי הקומאנדו הבריטי (פצועים, חולים וכו') ושאר ה - 4500 המשיכו בדרכם לצרפת ולגרמניה, והם שעמדו בחלקו האחרון של המאבק.

קציני הגבול הצרפתיים 'שיחקו את המשחק' בחיור, בדקו כביכול את זהות הנוסע ואת ה'אשרה' ואיפשרו לו לעלות על הספינה. זכור לי מקרה מבדר במיוחד, כאשר נערה חמודה ודקת-גיזרה הציגה בפני קצין בודק את 'טופס האשרה' שבידיה ועליו תמונתו של . . . יהודי קשיש מזוקן. הקצין הביט בתמונה ובנערה ופסק: 'סה ביאן' - בסדר גמור.

עתה היינו מוכנים להפלגה, אלא שתקלה חמורה עיכבה אותנו. התברר כי הנווט שהיה צריך להוביל את הספינה אל מחוץ לנמל - לא הופיע. זמן רב בוזבז בחיפושים אחרי האיש, אך הכל היה לשווא ומועד ההסגר עלינו קרב והלך. במצב זה פקד מפקד הספינה, אמנון (שמו האמיתי יוסי המבורגר, היום הראל) על אייק, רב-החובל שלנו, להוציא את הספינה בכוחות עצמו. רק מי שמבין בספנות יכול לתאר לעצמו את גודל מבצעו של אייק, אשר הצליח להוציא בחשיכה, אל לב ים, ספינה מתוך נמל, שבו היה לראשונה בחייו. אך לא היה זה המיבצע הנדיר האחרון של אייק (יצחק אהרונוביץ, היום ארן) שהיה אז בן 23 ונראה כאילו בן 16.

עובדה זו, אגב, הדאיגה אותו מאוד וגם הפריעה לו. כדי להוכיח לכל כי אותו נער צנום, בעל פני התינוק, שהסתובב במכנסיים קצרים, כשגופו העליון חשוף, הוא אמנם 'השליט אחרי אלוהים', נאלץ לחבוש את כובע רב-החובל - וגם אז היה לו קשה לשכנע. במישור אחד. לפחות, הוכיח אייק בגרות ו'נהלים' של זאבים ותיק. הוא קילל, השתולל, צרח. אך הכל ידעו כי לפניהם אדם חביב, ישר, אמיץ, מסור ומוכן לכל קרבן, כדי לדאוג למעפילים 'שלו' וכדי למלא את התפקיד ואת השליחות.

זאת ידעו והעריכו, כמובן, גם 38 אנשי הצוות שלנו, כולם צעירים יהודים-אמריקנים, שהתנדבו למשימה. כולם - פרט לאחד, הוא ג'ק גראול, כומר פרוטסטנטי, אשר ראה בעזרה לעם היהודי שליחות עליונה וצו-השמים. אומץ-הלב, רוח-ההקרבה והיעילות של אנשי הצוות היו עילאיים, והרוח ששררה על סיפון 'פרזידנט וורפילד' היתה נפלאה.

חיש מהר התברר, כי הספינה בעלת המשקל המועט (כ - 1800 טונות) היתה בעלת קיבולת גדולה מאוד וכי הכל הצליחו 'להסתדר' בה. בד בבד למדנו מהר, כי הבריטים עמדו על כוונתנו האמיתית מהרגע הראשון: מיד עם צאתנו מהנמל 'נדבקה' אלינו משחתת בריטית.

אירוע שאותו יזכרו כל מעפילי הספינה היה הרגע שבו הורד דגל הונדוראס והועלה הדגל של התנועה הציונית עם מגן-הדוד, כשלשני צידי הסיפון העליון מתגלים השלטים ועליהם השם החדש: 'יציאת אירופה תש"ז - 1947, אקסודוס'.

אותו רגע ידעו הכל, כי אינם עוד הפקר וכי הם משתייכים לתנועה אשר ממנה תצמח המדינה העצמאית של העם היהודי; כי מתקרבת שעת-האמת של הספינה, וכי בעוד זמן קצר יהיה עליהם לקחת חלק במיבצע שתוכנן בקפדנות ואשר נועד להביאם אל חופי-הארץ, ולא אל מחנות-המעצר בקפריסין.

מטר של קופסאות שימורים ותפוחי-אדמה

מיפקדת ה'הגנה' רקמה תכנית, שלפיה היה סיכוי רב כי אמנם יצליחו מעפילי 'אקסודוס' להערים על הבריטים ולנחות בחוף ארץ-ישראל. התכנית היתה מבוססת על מספר נקודות עיקריות: על המהירות האמיתית של הספינה, כי ה'אקסודוס' ששטה במהירות של 10-12 קשר, יכלה למעשה לפתח מהירות גדולה בהרבה, של כ - 18-20 קשר. ההנחה היתה, כי בהגיעה לגבול

המים הטריטוריאליים, כלומר, שלושה מילין מהחוף, תפתח בדהירה מקסימאלית, דבר שיפגיע את האוניות הבריטיות שהתרכזו מאחוריה בימים האחרונים להפלגה. כך תוכל הספינה להרוויח מאות מטרים ויותר, עד ששוב יתקרבו אליה האוניות הבריטיות. כאמצעי הגנה נגד פצצות הגז המדמיע, הוכנו רשתות ענק, שאותן עמדו למתוח על כל פתחי הספינה ועל הסיפונים. כמו כן הוכנו עשרות מוטות ארוכים, אשר בעזרתם עמדו להדוף את האוניות הבריטיות ולמנוע את זינוקם של חיילי הקומאנדו שעל סיפונה. גם סילוני-מים ושמן הוכנו לצורך זה, כשכל ההכנות נעשות במחתרת בשעות הלילה, כדי לא להסגיר את התכנית מוקדם מדי. מקרב המעפילים נבחרו כמה מאות צעירים, והם חולקו ל"פלוגות קרביות", כל אחת קיבלה את ההוראות והחלק שלה בביצוע התכנית.

הכל היה מוכן לשעת האפס. כולנו סברנו כי נצליח במשימה. גם העובדה שהספינה, כספינת אגמים, היתה שטוחה מאוד ויכלה לעלות כמעט על החוף עצמו, בניגוד לאוניות-המלחמה של הבריטים, היוותה גורם חשוב.

יוסי המפקד ואייק הקפטן וכן יתר אנשי ההגנה והצוות, ביניהם גד (מיכה פרי), עזריאל (עינב) וסימה (שמוקלר), היו מתוחים ועצבניים לקראת שעת האפס. שוב ושוב בדקו הכל ודאגו לכל פרט.

הגיע הלילה שבין 17 ל - 18 ביולי. לפני עלות השחר עמדנו להגיע למים הטריטוריאליים של ארץ-ישראל - הרגע שציפינו לו בדריכות. אלא שגם לבריטים היתה תכנית והם פתחו במפתיע ב'מבצע סילורד' (כפי שכינו את המבצע שתוכנן סביב הספינה שלנו). ב - 2.00 אחרי-חצות לערך, התקיפו אותנו אוניותיהם, ששטו גם הן ללא אורות, בחסות החשיכה, עד מטרים ספורים מהספינה, ולפתע האירו זרקורי ענק את הסיפונים שלנו. 'עצרו את הספינה! אתם במים הטריטוריאליים של בריטניה הגדולה', בקע קול מתוך המגאפון.

עמדנו אותו רגע על גשר הפיקוד, המפקדים, ראשי הצוות וגם אנכי, כאחד האחראים ל"פלוגות הלחימה"⁽²⁾, נדהמנו ממש. קפאנו נמקום. אייק התאושש ראשון והתחיל צועק: 'לא נכון, שקר; אנחנו במרחק של 20 מילין מהחוף'. אך ברור ששום דבר לא עזר. הבריטים התכוננו להנחית חיילי קומאנדו על הספינה שלנו. בלית ברירה נתן אייק את הפקודה לפתוח בכל המהירות, למרות שהיה ברור שכבר החמצנו את גורם ההפתעה, הן של המהירות והן של מערך ההגנה שלנו. אנשי הפלוגות שלנו אפילו לא היו עוד במקומותיהם.

כחיה פצועה, תוך הפעלת הצופרים שלה, פתחה הספינה שלנו בדהירה לכיוון החוף, שהיה עדיין רחוק למדי. המהירות אמנם הפגיעה את כלי-השיט השונים של הצי הבריטי, ואלה הצליחו להדביק אותנו רק כעבור זמן-מה. בינתיים עלו מבטן הספינה רבים מאנשי 'פלוגות הלחימה' שלנו, וכאשר התקרבו שתי משחתות משני צידי 'אקסודוס', התפתח קרב עיקש, כשאנו הודפים שוב ושוב את נסיונות אנשי הקומאנדו לזנק מגשר הפיקוד שלהם לסיפון העליון שלנו. הדפנו באלות, במוטות, במטר של קופסאות-שימורים וחפצים שונים, בתפוחי-אדמה, ולבסוף גם בידים. כל אלה תוך דהירה מטורפת של כלי-השיט. כאשר נוכחו הבריטים לדעת, כי לא יצליחו להנחית כוח על הספינה בגל התקיפה הראשון, שינו את השיטה. שתי המשחתות התרחקו מעט הצידה כדי לשוב לפתע תוך תיאום מלא כשהן מנסות ביניהן את הספינה שלנו. פעמים אחדות עשו זאת במגמה ברורה לגרום נזק רב ואף להביא לטביעתה של 'אקסודוס'.

(2) 'פלוגות לחימה' היו מורכבות ממעפילים צעירים, לרוב חברי תנועות-הנוער השונות, וכן יוצאי צפון-אפריקה ואירופה המערביות אשר תודרכו על-ידי השליחים במשך שעות רבות מדי יום בעת ההפלגה. תפקידם של אותם 'לוחמים' היה להפעיל את כל האביזרים, שעליהם כבר סיפרתי, שתוכננו במגמה למנוע את נסיונות הפלישה לספינה של החיילים הבריטים.

בבטן הספינה פרצה בהלה בקרב הנשים והילדים. אך ראה זה פלא, הספינה המוזרה נתגלתה גם כספינה חזקה. היא עמדה במהלומות וכמעט שלא ניזוקה.

שוב חידשו הבריטים את נסיונות ההנחתה. שוב נהדפו. ואז ניתנה הפקודה לפתוח עלינו באש. זו היתה התפנית במאבק שנמשך כבר למעלה משעתיים, ואשר בו, למרבה הפלא, היתה ידנו בהחלט על העליונה.

העיר שהיתה כה קרובה - וכה רחוקה

נוכח האש נאלצנו לסגת במקומות שונים, וראשוני הבריטים הצליחו לזנק על הסיפון שלנו. אך הקרב טרם הסתיים, בהתקפת-נגד ובקרבנות פנים-אל-פנים הצלחנו לזרוק חיילים, שחגרו חגור קרבי מלא, אל תוך הים, בין האוניות הדוהרות. אך המאבק לא היה שקול. שוב נחתו אנשי קומאנדו על הספינה, והפעם הצליחו להשתלט על ההגה.

בקרב סביב לתא זה נהרג הקצין הראשון שלנו, ביל ברנשטיין, הבחור הג'ינג'י מברוקלין, החביב והאהוב על הכל.

אט-אט שכך הקרב. יוסי החליט כי אין עוד כל סיכוי וכל טעם להמשיך בו. אייק, לעומתו, רצה להמשיך וטען, כי עדיין נוכל להגיע אל החוף. אך יוסי לא שוכנע, למרות השתוללות ה'קפטן'. ארבע שעות נלחמנו בחיילי-הקומאנדו של הצי הבריטי, החמושים מכף רגל ועד ראש. נלחמנו בידיים.

ארבע שעות של קרב-דמים, של גילוי גבורה ואומץ עילאיים. קרב שנכנס להיסטוריה, כי היה זה הקרב העיקש, האכזר והממושך ביותר שניהלו אי פעם מעפילים בלב-ים נגד חיילי הוד-מלכותו. ועד לעצם היום הזה עוד מספרים על אותן שעות, גם בחוגים של ותיקי ההעפלה וגם במפגשים של ותיקי הצי המלחמתי של בריטניה.

ארבעה הרוגים היו לנו, ביניהם אשה ונער. גם פצועים רבים. אבידות הבריטים בנפש נאמדים בלפחות תריסר אנשים.

בינתיים עלה השחר וכשהספינה, בפיקוד בריטי, עושה דרכה אט-אט לעבר נמל-חיפה, הבחנו בכל עוצמת הכוח הימי ששיגרה ממשלת לונדון נגד ספינת המעפילים. אוניית-הדגל של אותו כוח לא הייתה אחרת מאשר המשחתת 'אג'אקס', אחת האוניות שהשתתפה בקרב-הניצחון נגד הסיירת הגרמנית 'גרף פון-שפי', בכניסה לנמל של בירת אורגוואי, מונטווידאו, ב-1940. אחת האוניות המפורסמות ביותר של צי הוד-מלכותו.

מי שהיה על סיפון 'אקסודוס' עם בוקר ה-18 ביולי 1947, לא ישכח לעולם את הכניסה לנמל-חיפה. עמדנו על הסיפונים, עייפים, סחוטים. מלוכלכים ולפינו העיר ובתיה הלבנים במורדות הכרמל. העיר שהיתה כה קרובה - וכה רחוקה מאיתנו. ולפתע, מבלי שאיש ייזום זאת, פרצנו כולנו בשירת 'התקווה' אדירה. ההמון שנדחק בגדרות סביב לשטח הנמל, החל מיד שר עמנו. החיילים הבריטים עמדו קפואים ונדהמים מעוצמת השירה הספונטאנית.

על-פי פקודת הבריטים, הורדנו מהספינה והועלינו על שלוש אוניות-כלא שהמתינו בנמל. בחלק הקדמי של כל אחת מאותן האוניות היתה מיכלאה גדולה למספר מאות אנשים, ואילו מאות אחרים הוכנסו לשני אולמות בבטן האונייה. הבריטים חילקו עלונים ובהם הוסבר, כי פני האוניות לקפריסין.

אלא שזו היתה הודעת שקר. ממשלת לונדון, שחיפשה דרך לבלום ולחסל לחלוטין את העלייה הבלתי-חוקית, החליטה כי הספינה שלנו תשמש לה אמצעי לתכנית זו. שלא ככל הספינות שקדמו לנו, הוחלט כי 'אקסודוס' תוחזר לנמל שממנו הפליגה. כלומר, לצרפת. בשיטה זו, כך סברו הבריטים, לא יהיה עוד טעם לרכוש ספינות ולשלחן עם מעפילים ל'טיול' הלך ושוב בים-התיכון. הבריטים חישבו נכון, כי 'ההגנה' לא תוכל עוד להמשיך כך בעלייה או בניסיון לעלייה.

או המוות - או ארץ-ישראל

אלא שהבריטים לא הביאו בחשבון את רוח ההקרבה והתושייה של אנשי שארית-הפליטה שעל שלוש אוניות-הכלא. כאשר שמענו, מפיו של רב-החובל של 'אמפייר רייוול', שאומנם פנינו לא לקפריסין אלא לצרפת, פתחנו באופן ספונטאני בשביתת-רעב. גד, כלומר מיכה פרי, וסימה שהיו עמנו (כל היתר, לרבות יוסי ואייק, הסתתרו במקומות השונים שהוכנו במיוחד לאפשרות זו על 'אקסודוס' והגיעו חזרה לארץ-ישראל; בעוד שגד וסימה תכננו לשוב מקפריסין), כינסו את שלושת האמריקנים מהצוות שהיו על האונייה ואותי כנספח לצוות להתייעצות דחופה, החלטנו, כי הדרך היחידה לסכל את תכנית ממשלת לונדון, הוא לסרב לרדת מהאונייה בנמל צרפתי. 'או ארץ-ישראל - או מוות על האונייה', קבענו כסיסמה. כאשר בדקנו את הלך הרוחות בקרב המעפילים, נדהמנו: הכל תמכו בסיסמה זו. 'לא נרד בצרפת', החליטו. 'מוטב למות כאן, כדי להבטיח עלייה חופשית', קבעו.

רק מי שהיה עם אותם המעפילים, ניצולי השואה, למודי הסבל והאימים, יכול להבין את גודל ההקרבה שלהם.

עדיין נותרה בעיה כיצד להודיע לשתי האוניות הנוספות על ההחלטה שלא לרדת בצרפת, לא על 'אושן ויגור' ולא על 'ראנימיד פארק' היו שליחי ה'הגנה' ולא יכולנו, אפוא, לדעת מה יחשבו המעפילים וכיצד ינהגו. האפשרות היחידה להתקשרות עם אחת האוניות, ששטו במרחק של כ- 1500 מטרים מאחורינו, היתה באמצעות אדם, אשר יפול כביכול לים ובמקום לשוב אל אונייתו, כאילו מתוך אובדן חושים, ייצא בשחייה אל אחת האוניות שמאחורינו. כך, לפחות, יידעו שתיים מתוך שלוש האוניות, את אשר הוחלט.

וכך היה. אחד הנוסעים 'נפל' לים והגיע קרוב מאוד ל'אושן ויגור'. אלא שהבריטים תפשו כנראה את העניין. הם הורו לאונייה שלא לאסוף את השחיין שלנו, אשר נשאר בים הפתוח כ- 45 דקות ונמשה באפיסת-כוחות על-ידי שולת-מוקשים. על סיפון 'מרמייד' ('נימפת הגלים') עשה כ- 24 שעות והוחזר, בלב-ים, אל ה'אמפייר רייוול'. המבצע הנועז היה אפוא לשווא.

אך כפי שהתברר כעבור ימים אחדים, לא היה לנו ממה לחשוש. גם ללא הדרכה מצד אנשי ה'הגנה' הגיעו המעפילים משתי האוניות האחרות לאותה החלטה בדיוק: 'לא נרד'. כפי שאמר ידידנו מרדכי רויזמן, מנהיג המעפילים על סיפון 'ראנימיד פארק': 'כולנו חשנו אותו דבר'. לא ידענו, כמובן, כי האודיסיאה של מעפילי 'אקסודוס' הפכה בינתיים לאירוע מספר אחד בעולם כולו, וכי מיליוני אנשים עקבו, באמצעות הרדיו והעיתונים (עדיין לא היתה טלוויזיה), אחרי דרכנו לצרפת.

כאשר הגענו לקרבת חופי צרפת ב - 31 ביולי 1947 (אני זוכר זאת גם משום שהיה זה יום הולדתי ה - 21), התברר לבריטים, כי שלטונות פאריז סירבו, לפי שעה, להתיר את כניסת האוניות לתחום המים הטריטוריאליים שלהם. 'קודם נשאל את האנשים שעל האוניות', קבעו. וכך עשו. על סיפון האוניות, שעגנו על גבול שלושת המילין, ליד הנמל הקטן פורט דה-בוק, בקרבת מארסיי, עלתה משלחת צרפתית אשר בראשה עמדו פול קולברי, המשנה למושל מחוז בוש-די-רון, ואנדריי בלימל, ראש לשכתנו של ראש ממשלת פאריז דאז, היהודי הסוציאליסט ליאון בלום. 'צרפת מוכנה לארח ולקלוט אתכם; לתת לכם את כל הזכויות', אמרו, 'אך היא לא תכריח איש לרדת. האם אתם רוצים לרדת?' ה'לאו' האדיר של כולם הדעים אף את המכובדים הצרפתים ודמעות זלגו מעיניהם, כאשר פתחנו בשירת 'התקווה' אדירה.

אותה תמונה בדיוק חזרה על עצמה גם על סיפונין של שתי הספינות הנוספות. המעפילים דחו, באדיבות ותוך הבעת תודה אך בתקיפות רבה, על הסף את ההזמנה הנדיבה של שלטונות צרפת. 'אנו מעדיפים למות על הספינות הללו', הודיעו.

דברים אלו זכו, כמובן, לכותרות שמנות ביותר בכל עיתוני העולם, ומעפילי 'אקסודוס' הפכו ממש לגיבורים נערצים בכל מקום ומקום.

במשך למעלה משלושה שבועות ניסו הבריטים לשבור אותנו, הם החזיקו אותנו בבטן האוניות העשויות פלדה וברזל, בחום לוחט (היה זה חודש אוגוסט החם ביותר בתולדות האזור), לעתים בחוסר מים ומזון, בתנאי צפיפות איומים, תוך תקווה כי בכל זאת ניכנע.

כאשר נוכחו לדעת, כי כל מאמצייהם עלו בתוהו וכי אפילו נשים הרות סירבו לרדת (בסך הכל נשרו כמה עשרות אנשים), וגם לאור העובדה שבעולם פרצה סערה אנטי-בריטית אדירה, החליטו שלטונות לונדון להעביר אותנו למחנות הפליטים אשר באזור שליטתם בגרמניה. כך ניסו, לפחות, להציל חלק מיוקרתם ולא להיכנע לדרישתנו לעלייה מיידית לארץ-ישראל.

בתוך ארבעה ימים הורדו, בכוח הזרוע ממש על-ידי חיילי בריטניה כל מעפילי 'אקסודוס' ליד הנמל הגרמני קיל.

'מיבצע-פינוי' זה לא היה חלק כלל וכלל. כל אחד מהמעפילים, גברים, נשים וטף, התנגד התנגדות פיזית ממש להורדתו מהספינה, והמפקדה הבריטית נאלצה לגייס גדודי חיילים כדי להשלים את 'המיבצע', אשר זכה גם הוא להבלטה גדולה בעיתונות ובתחנות הרדיו של העולם ועורר עוד יותר את זעם דעת הקהל נגד לונדון ואת התמיכה במאבקו של העם היהודי.

בכך נסתיימה האודיסיאה של 'אקסודוס' אשר כל מעפיליה שבו, אגב, כעבור זמן קצר לארץ-ישראל.

מעפילי הספינה הלוחמת גברו על מזימות האימפריה הבריטית וסיכלו את נסיון הממשלה הבריטית לחסל את העלייה לארץ-ישראל.

יותר מזה: אין זה סוד כי עמידתם האיתנה והגאה וכן כל פעולות בריטניה הפסולות היוו גורם חשוב בהחלטת האו"ם על חלוקת ארץ-ישראל והקמתה של המדינה היהודית.